

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és csanádi egyesült vasutak palotájában, főbejárat-tól balra az udvarban. — Kéziratokat nem adunk vissza.

Telefon-szám: 357.

ELŐFIZETÉS: Helyben: 1 évre 12 frt, 1/2 évre 8 frt, 1/4 évre 5 frt, 1 óra 1 frt. — Vidéken 1 évre 14 frt, 1/2 évre 9 frt, 1/4 évre 6 frt, 1 óra 1 frt 20 kr.

HIRDETÉSEK: 6-hasábozott sor egyszer 10 kr, minden következőnél 8 kr. Bélyegdíj külön 30 kr. Nyilttér sora 20 kr.

KIADÓ-HIVATAL:

ARADI NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG (az aradi és csanádi egyesült vasutak palotájában.)

Telefon-szám: 151.

Hieronymi programja.

Arad, október 18.

(Sz.) A liberális nemzeti politikának ünnepe volt ma városunkban. Az ünnepen találkoztak érzelmeikben és gondolataikban a polgárság választó joggal felruházottainak nagy, feltűnően nagy száma és Hieronymi Károly, a ki elmondotta politikai hitvallását a jövőre.

A mit mondott és a hogy elmondotta, a lelki községet, mely eddig is megvolt közte és e város polgársága között, megerősítette és felbont-hatatlaná tette. Ott volt eddig a köz-ség Hieronymi lelke és e város fogékony szelleme között a nemzeti ideálokért való őszinte lelkesedésben és abban a szeretetben, melylyel mindegyik mindenkori a haza jövőjét, a nemzeti haladást biztosító, a becsületes, kitartó munka iránt viseltetett.

A polgárok, kiknek az a büszkeségük, hogy szívük lobogó érzésével, a lelkük szárnyaló gondolataival és izmaik aczélos erejével tették e várost a főváros után hazánk legnagyobb, leginkább fejlődő városává, könnyen találkozhattak a lelkek összeforrasztó rokonságában azzal a férfival, a kinek hosszú, nyilvános életében a hazafi erények mindig a céltudó munkában nyilatkoztak meg.

Joggal hivatkozhatott képviselőjelöltünk erre a közösségre, a legnemesebbre, mely a haza jó fiait mind együvé hozza a szent célok szolgálatában és őszinte, igaz öröm érzése volt rá az a viszhang, melylyel a hallgatók mindjárt a magyarzó példát fogadták. Mert évtizedek múltán is, midőn megernyednek majd a most a közjóért feszülő erők, csorbitatlan büszkeséggel fog ez az aradi nemzedék visszagondolni arra az időre, midőn Arad az elsők között volt ott abban az új Magyarországon, a mult sötétségének elűzésére összegyűlt abban a nagy erkölcsi erejében, melylyel a szabadelvű, saját erejének tudatára ébredt polgárság a meggyengült, bomladozni kezdett szabadelvű pártot századokra kiható győzelemhez segítette az egyházpolitikai reformok létesítésénél.

Ebben a győzelemben az egyik zászló Hieronymi Károly kezében lobogott s a kik most lelkesen körülte csoportosultak, ünnepi hangulatukban érezték annak a közelmúltnak győzelmi mámorát is.

De a mámor visszarezdülő hullámai csak megnemesítették a mai nap érzéseit. Hieronymi a hallgatók lelkét nem foglalta le sokáig a mult eseményei számára, melyekben annyi az ő egyénisége dicsősítésére való van. A tettek embere beszélt a tettek erejét méltatni tudó polgársághoz.

A jövő terveit fejtette ki Hieronymi és ezzel az érzelmeknek azt a hatalmas erejét növelte nagygyá hallgatói lelkében, mely csak a megértett eszméktől tognan meg az emberben és állandóan ösztönöz, folyton serkent a kijelölt uton való előhaladásra.

A tudás gazdagsága, s a részletekben való teljes biztosság, a multat és jövőt összetartó vékony de erős szálak finom megkülönböztetése az előadás formáját Hieronyminél oly egyszerűvé és közvetlenné teszi, hogy azokat a bonyolult közgazdasági kérdéseket, melyek most a politikában uralkodnak és a melyeknek a laikusok előtt oly gazdag rejtelmek anynyi megtévesztő, hazug jelszó kiröpitésére használják fel jóhiszeműek és rosszakarutak, nemcsak megértette minden hallgatója, de érezte is azt a gyönyörűséget, melyet a művészetben az alak és a tartalom zavartalan összhangja kelt és mely a politikai szónoklat hallgatói közt a sugalt eszmék tovább fűzésében nyer kifejezést.

A „Fehér Kereszt“ nagy termében nem sok beszéd hangzott még el, mely oly mély hatással ragadta meg a hallgatóságot, mint Hieronymi Károly politikai előadása. S ebben is megnyilatkozott a leendő országgyűlési képviselő és a polgárság között létező közösség. Egyetlen egy frázist sem használt, mely csak a szavak zenéjével vesztessen meg; a mi gondolkozó lelkünkhöz gondolatai sokaságával és tisztaságával állott oda, hogy megértsük és így érezzünk vele.

Es megértettük, hogy felfogásunk helyes, midőn a közjogi bonyodalmak helyett a nemzeti erők szervezését és gyarapítását tartjuk ezen a világbéke jegyében mult napok feladatainak. Megértettük, hogy e polgárság sokszor tettekben megnyilatkozó gondolkozása igaz, midőn a szellemi kincsek gyarapodását az anyagiak megszerzésének és biztosításának eszközeivel szoros összefüggésbe hozza.

A közgazdasági ügyek és a közigazgatás reformja legmélyebb utat vágta már is a politikai élet tágas terén. Az ellenzék, melynek multjában nincs öröm, jövőjében nincs remény, különösen az elsőtől próbálja életbiztosító csöppeit kiszorítani. Hieronymi mai hitvallásában azzal a férfias egyenességgel szállott szembe az e kérdés körül felhangzó hamis tanokkal, mely az igazi erő sajátsága. Világos fejtegetései mindenkit meggyőztek arról, hogy az Apponyi vezérlete alatt hamis jelszavakkal küzdő ellenzék nemzeti gyengeségünket hirdeti tulajdonképpen, midőn azon siránkozik, hogy a kormány nemzeti létünket gyengíti, ha ő nincs, a ki erősíteni akarja.

Mert mi az erő záloga? Nem engedem a magam igazát, de tisztelem a más szerződésekben biztosított jussát is.

Am olvassa el mindenki, aki elfogulatlan tud lenni, Hieronymi fejtegetéseit, melyekkel Apponyi jászberényi igazságtalanságait megvilágítja és mondja meg hol, melyik pártban izmosodik a nemzeti erő, a Magyarországnak, ép úgy mint az osztrákoknak jogaiból le nem alkudó kormány pártjánál, vagy az illoyalis eszközökkel sem röstelkedő nemzetinek címzett politikai felekezetenél?!

Es mondja meg az, akinek szemét nem őríti meg a szándékos vakság, vagy a megtévesztés hályoga, nem az-e az erősebb, aki nyílt tekintettel és nyugalommal szembenéz a politikai agitációért pártpolitikai eszköznek a kvóta fölemelést előretoló osztrákokkal és azt mondja neki:

„Mi hozzá vagyunk már ahhoz szokva, hogy a politikai nézetek néha hangosan nyilatkoznak meg, az önök lármája odaát ami alkotmányos, nemzeti érzületünket sem meg nem ijeszti, sem meg nem hamisítja. Hozzjárulunk a közös költségekhez annyival, amennyi a lelkiismeretes számítások, az elfogulatlanul megítélendő adatok után ránk esik. Ezeknek a számításoknak pedig a teherviselés képességének az alapján kell történniök. Többet azonban nem adunk, ha még úgy lármáznak is.“

Hát igen, ezeknél van a nemzeti erőgyarapítás igazi, hathatós eszköze, akik Hieronymival a kvótában, valamint a többi függő kiegyezési ügyekben a gyors elintéztést sürgetik, de az igazságos kiegyezés útján, mert jól hangsúlyozta a hallgatók helyeslése mellett programbeszédjében Hieronymi, ez felel meg a törvénynek, amelytől eltérnie az országgyűlésnek nem lehet, nem szabad.

Kétséget nem tűrő tehát képviselőjelöltünk álláspontja a kvótára nézve, melyet az ellenzék politikai életünk egyetlen mozgató rugójává szeretett volna tenni, nem szavazza meg Magyarország közös kiadási hozzájárulásánál a többletet sem az összes osztrák tényező lármájára, sem a mi ráfogásokkal élő pártjaink félremagyarázásaira, a mig kétségtelen erőgyarapodásunk loyális köteleességünké nem teszi azt. Csak így nem kockáztatjuk az alapot, melyen eddig békés fejlődésünk lehetséges volt, mondta határozottan Hieronymi, hogy szavában az igazsággal megerősítse, a kiket az ellenzék taktika egyetlen hangzatos kortesfogása megtéveszthetne.

Különösen megragadók voltak fejtegetései világhosszban, melyekkel a mezőgazdasági válság okait és javító eszközeit megmagyarázta.

Olcsó termelés és olcsó szállítás! Azt az intenzív művelés, a gépek használata, az öntöző csatornák létesítése biztosítja, ezt a vasuti díjtételek leszállítása!

Mindkettőnél államnak és társadalomnak kezét kell fognia.

Se az államtól, se a társadalomtól ne kívánjunk mindent! Ez Hieronymi vezető eszméje a közigazgatás reformjában is, melynek nagy mozgató erejét az államélet minden terén magas szempontból méltatja.

E fejtegetései is mint egész beszédje bizonyosság a mi lelünk és az ő lelke rokonságáról, vágyaink közösségéről és arról, hogy osztályosa lesz a jövőben anyagi és szellemi mozgalmainknak. A magunk társadalmában bőven felhalmozott erők vitték eddig városunkat az egészséges haladás útján előre, de érezzük már az állam segítő kezének szükségességét is, hogy továbbra is eleget tegyünk a nemzeti eszme szolgálatában ránk várakozó sokszoros kulturpolitikai hivatásnak. Továbbra is a mi erőinket akarjuk felhasználni első sorban, de valamit kérünk az ország erővagyonából is, mert a nemzet egyetemes feladatát szolgáljuk.

Egy tehát a mi hitvallásunk azzal, mely az aradi szabadelpárt mai politikai ünnepének szövege volt, egy legyen azért a mi lelkesedésünk és hamis tanításokkal meg nem gyengíthető kitartásunk, hogy a ki ma még csak a szabadelpárt jelöltje, Hieronymi Károly e hó végére Arad összes polgárainak országgyűlési képviselője legyen!

A programbeszéd.

A „Fehér Kereszt” nagyterme fennállása óta nem látott még együtt akkora közönséget mint a milyen tegnap délután megjelent ott, hogy meghallgassa azt a minden esetre érdekessé, sőt fontosnak ígérkezett politikai nyilatkozatot, a melyet Hieronymi Károly volt belügyminiszter volt kifejtendő. Együtt láttuk Arad teljes értelmiségét, ott volt a polgárságnak minden rétege. Azok a kik kissé ekkor érkeztek, már csak az előszobában és a folyosókon bírtak helyhez jutni. A tömeg növekedett s 4 órakor már a lehetetlenséggel volt határossá megközelíteni a terem közepén felállított pódiumot.

A kifizűtött időben Vég h Aurél kir. tanácsos a szabadelpárt érdemekben gazdag elnöke, a következő beszéddel nyitotta meg a gyűlést:

Igen tisztelt Uram!

Az aradi szabadelpárt folyó hó 14-én tartott közgyűlésén az aradvárosi szabadelpárt képviselő jelöltségét felajánlotta Hieronymi Károlynak valós belső titkos tanácsos; az agrár és járadékbank igazgatójának és meghívta, hogy jöjjön el körünkbe programbeszéd megtartása végett. O excoelentiája a jelöltséget elfogadta, leérkezett Aradra hogy megtartsa a programbeszédét. E végből szükséges egy küldöttség választása, hogy O excoelentiáját programbeszéd megtartására meghívja. A küldöttség tagjainak a következőket ajánlom: Varjassy József vezetés alatt Nikodém János, Domány József Bing Vilmos. A Bray Lajos, Pleesch Hermann, Dancs Ferenc és Krivány János. (Helyeslés.)

A küldöttség rövid öt peresnyi távolléte alatt fokozott izgatottság szöngött a választópolgárok sorában, mely a percek szüntével láthatólag nagyobb és nagyobb lett.

Ot peresnyi távollét után megjelent a küldöttség kíséretében Hieronymi Károly

képviselőjelölt. Hatalmas éljenzés zugett végig a termen, mely csak percek múlva vount el annyira, hogy Vég h Aurél a szabadelpárt elnöke szóhoz juthatott.

Első szavára általános osend állott be, mely mindvégig állandó maradt hatalmas éljenzéstől félbe szakítva.

Üdvözlő beszéde a következőképp hangzott: Nagyméltóságú titkos Tanácsos Ur. Mélyen tisztelt képviselőjelöltünk!

Az aradvárosi szabadelpárt nevében őszinte örömmel üdvözlöm Nagyméltóságodat és köszönetet mondok azon szíves elhatározásáért, hogy tölünk a jelöltséget elfogadni a körünkben megjelenni méltóztatott. Mi, a szabadelpárt hívei a szabadelpárt politikai érvényesülésébe látjuk boldogulásunk, szellemi és anyagi fejlődésünk és a nép jólétének biztosítékát a győzelemre akarjuk juttatni a politikát, hogy ezáltal államiségünk megszilárdulva hazánk, nemzetünk tekintélye és dicsősége emelve legyen.

Nagyméltóságod e politikának egyik régi lelkes vezére, ki fényes tehetségével, páratlan munkásságával és igaz hazaszeretetével nagy mértékben járult eddig is a liberalizmus alkotásainak sikeréhez. Ezért iruk zászlónkra Nagyméltóságod nevét, mely zászlónkat magasan lobogtatni, győzelemre vinni akarjuk.

Még egyszer üdvözljük Nagyméltóságodat és kérjük legyen szíves politikai nézeteit körünkben megismertetni.

A tengernyi tömeg feszült érdeklődése közt mondotta el ezután Hieronymi Károly programbeszédét, melyet mai lapunkhoz mellékelve egész terjedelmében közlünk. Frenetikus hatása volt ennek a beszédnek. A különben is kiváló szónok messze elhallható, erőzes hangon beszélt a szingazdag, tartalomdu szavaival páratlan hatást ért el. Itt nem akarjuk magát a beszédet méltatni — a mit főntebbjeztünk meg — csak konstatálni kívánjuk azt, hogy Hieronymi nyugodt, pompás előadásában százszorta erősbült a nagyfontosságú politikai nyilatkozatoktól duzzadó beszéd ereje és hatása. Lélekzetét visszafojtva, fáradhatatlan kitartással és egyre fokozódó érdeklődéssel hallgatta a közönség a másfél óránál (tovább tartott enunociációt s minduntalan tetszenyilvánításokkal, szünni nem akaró éljenzésekkel szakították azt félbe. Mikor véget ért, elemetaris erővel tört ki a tomboló taps s a tüntetően lelkes, de méltán kiérdemelt éljenzés. Merjük mondani, hogy ilyen hatást politikai nyilatkozat soha nem ért még el a vén „Fehér Kereszt” falai közt.

A programbeszéd végestével Varjassy Arpad kir. tanfelügyelő az alábbi emelkedett szavakkal mondott köszönetet a választópolgárok nevében és esünni nem akaró lelkesedése közt:

Mélyen tisztelt képviselőjelölt ur! Nagyméltóságú Uram!

Arad szabad kir. város polgárságának tulajdoni része már 1867-ben pártfogolásával nyit kifejezését adta ama meggyőződésének, hogy egy nemzetnek nem lehet az az érdeke, hogy a felelős magyar kormánynak hatalmát megszibbassa, hanem köteleessége és érdeke az, hogy a kormányt támogassa ama erkölcsi és anyagi eszközök megteremtésében, melyek a haza felvirágoztatására és a nemzeti egység megteremtésére szükségesek.

Ez a tudat vezérelte már harmincz évvel ezelőtt a polgárságot Deák zászlója alá s e párt mindig hű maradt a lobogóhoz, melyet Deák örökségképpen hagyott rá. Szent volt ez a lobogó, mely fennem hirdette azokat a jogokat, melyekért 30 évvel ezelőtt annyi honfi vér hiába omlott ki.

Mélyen tisztelt képviselőjelölt ur! Itt van az a hatalmas Deák párt ma mint szabadelpárt mely elveit foytatott harcában, mindannyiszor győzött, valahányszor elveit küzdött, de legyőzetett, ha ellenszenv, gyűlölség dult mélyében. Itt van Ön előtt a szabadelpárt hű, törhetlen ragaszkodásával a 67-es elvekhez és szabadelpárt irányhoz.

Az aradi szabadelpárt a választás küszöbén egy oly férfit keresett, ki az eszméknek

hű és tántorithatlan apostola. Deák Ferencz és Andrassy Gyula politikai életünkben egy fényes korszakot a kottak, Wekerle, Csáky, Szilágyi és Hieronymi politikai életünk terén egy újabb fényes korszak a kottól.

Lehetetlen, hogy csak egyiküket is ne töltse el a büszkeség, hogy egy Hieronymi áll előttünk, eszméink élén, s mi hódolattal és hálas köszönettel járulunk Ön elé, hogy nézeteinkkel programbeszédében kifejtett megegyező elvei által szentesítette ama szövetséget, mely fényt és dicsőséget hozand az országra s atyai szeretete irányunkban, fiui ragaszkodásunk Ön iránt megteremtette az alapot, melyen a glória a győzelem leend.

Isten éltesse Nagyméltóságodat, a haza és pártunk dicsőségére!

(Viharos éljenzés és taps, a mely számos ízben megújult.)

Leikes hangulatban oszlott ezután széjjel a beláthatlan közönség. Megemlítjük itt, hogy a terem osinosan fél volt diszitve, a miért Demkó Gézát illeti meg az érdem.

A bankett.

Este 8 órakor ugyanazon helyen bankettre jött össze a közönség, hogy ünnepelje illusztris képviselőjelöltjét, Hieronymi Károlyt.

Tedeschi Viktor, a társas estély kiválóan ügyes rendezője, már vasárnap délben kénytelen volt lezárni az aláírási ivatek, oly óriási számban jelentkezett a részt venni akaró közönség. A „Fehér Kereszt” nagytermében lehetetlenség volt elhelyezni azokat, a kik még később jelentkeztek s így a társaság egy jó részben, a mely körülbelül száz főre rugott, egyik mellék szobában jutott asztalhoz. A jelenvoitakról nem tudtuk a nagy tömeg miatt teljes névsort állítani össze s midőn ennek tekintetbe vételét kérjük, közöljük az alábbi házagos névsort:

Hieronymi Károly, Fábian László főispán, Salacz Gyula polgármester, Szathmáry Gyula alispán, Vég h Aurél, Vársárhelyi Béla, Bohus Zsigmond br., Ostrubay Károly, Sarlot Domokos, Institoris Kálmán, Krausz József (pénzügyigazgató), Hász Sándor, Fábian Lajos, Márk Károly, Décsy Lajos, Varjassy József, Tomka Emil, Issekutz Károly dr., Tedeschi Viktor, Feichtinger Miksa, Kádas Kálmán, Federer Ferencz, Stvertoczky Elek, Varjassy Arpad, Arányi Béla, Posgay Lajos dr., Szél Ernő, Neuman Ede, Neuman Dániel, Petrovics Arzén, Lendvai Sándor, Green Nándor, Neuman Adolf, Gurányi Pál, Sorbáu János, Bund Henrik, Boros Vida, Perger János dr., Tolnai János dr., Varjassy Lajos, Fetter Géza, Tisoh Mór dr., Hajos Arpad, Jóbb Gusztáv, Farkas Ernő, Tenn r Ignác, Fränkel Vilmos, Schneeberger Mark, Scauffer Károly, Fessler Károly, Nemess Géza, Tenner Kálmán, Lévai Ignác, Jánosy Győző, Khudy József, Fényes Dezső, Hess Vilmos, Szontagh Gyula, Krausz József, Miklósi Miklós, Halmsay Andor, Grusz Márton, Bochnitz Abris, Szathmáry István, Benes István, Schütz Henrik dr., Popovits István, Rösner Ede, Losonczy Károly, Sors Sándor, Bing Béla, Leitner Győző, Jakob Dezső, Körmeudy József, Barkó Ferencz, Kara Győző, Teilmányi Emil, Bokor Alajos, Szilágyi Ede dr., Sámson Izidor, Steinhardt Mór dr., Friedmann Lajos, Vajda István dr., Glück Károly, Kohn József, Gaskó Béla, Háboray Lajos, Salacz Dezső, Lukácsy Lajos, Ruzics Károly Szalay Károly, Kositzky János, Hidegh Kálmán dr., Kárász Emil, Kosztolányi Béla, Hann Alajos, Kádas Antal, Barb Etrem, Kositzky József, Boros Iván, Böhm Adolf, Herzel Bernát, Traytler Andor dr., Dániel László, Löwinger Miksa dr., Verzar István, Dobiasch József, Hofbauer Lajos, Ruposics László, Kovács Gyula, Leviceky Tivadar, Steinitzer Pál dr., Faragó István, Fromm Frigyes, Zikó János, Polonyi Jenő dr., Gamberszky József, Schannen Lajos, Révész Nándor, Szondy Béla, Virágh Lajos, Langó Béla, Kornay Károly, Zimányi, Rover Jakab, Pecsán Sándor, Lócs Rezső, Gál Lajos, Opre Péter dr., Hanacsek Béla, Wechsler József, Tokody Viktor, Amberger Jenő, Tenner József, Nikodem János Avarffy Ferencz, Rámor Lajos, Mandl Vilmos dr., Edwards Ede, Pókász Imre, Eles Armin, Wallfisch Armin, Kohn S. N., Assael József, Weiss

Sándor, Szabó Albert, Somló Armin dr., Andrányi Károly, Kálmán József, Bing Vilmos, Deutsch Bernát, Niedermayer Tóbiás, Földes Soma, Sugár József, Strasser Károly, Hallósy László, Jánossy János, Nesnera Aladár, Janszky Odón, Péczely Árpád, id. Prodánovits Döme, Világossy János, Schwartz Pál, Csapkay István dr., Reinhardt Kálmán, Székér Andor, Bakos Pál, Erdős Dezső, Wagner Miklós, Svácy János, Murády Almos, Rosenberg Lipót, Mayer Miksa, Szarka Sándor dr., Parecz Béla, Abrai Lajos, Odray Antal, Hess Vilmos, Institoris István dr., Austerweil Lajos dr., ifj. Kristóry János, Führer Simon, Szabó Géza, Vincze Miklós, Elias Simon, Vass Géza, Spitzka Lipót, Herling Gyula, Holndonner Ottó, Schulhof Károly, Rozgonyi Alajos, Angel István, Schlesinger Gyula, Szabó József, Babason Gyula, Schauer Adám, Eötvös Géza, Dömötör László, Schannan Béla, Bartl József, Saile Antal, Danos Ferenoz, Rozsny József, Földes Antal, Eöker Gyula, Haszlinger Ferenoz, Szucs Péter, Mikuleszku János, Grossmann Gyula, Rigler Sándor, Dobsa Ferenoz, Markovich György, Wapp Viktor, Lusztig Armin, Michailovits Tódor, Tomastyk János, Mittler Zsigmond, Tóth Sándor, Szalay Béla dr., Sohutz Péter, Borlodon János, Szalay Károly dr., Székely Salamon, Öry Aladár, Weisz Sándor (gyám), Vannay Gyula, Fuchs Ignác, Pálffy, Saiser Simon, Vidék István gör. kel. szerb lelkész, Borsitzky, Rosenberg Miksa dr., Györfly Gyula, Decsor Miklós, Iványi Balás, Dezső Péter, Toraya Albert, Rátz Ferenoz, Bóra György, Leviczky Béla, Brunhuber József, Ungureán N., Rozsny Pál, Kultár István, Lang Viktor, Papp Gyula, Abrahám Károly, Rác Károly, Himpfner Béla, Ottenberg Tivadár, Révész Adolf, Demkó Géza stb. stb.

Lakoma közben megeredtek a toasztok.

Fábián László főispán mondotta az első pohárköszöntőt, lelkes szavaiban éltetve apostoli királyunkat, aki az ezredik emlékezetes esztendőben olyan bölcseséggel s atyjai gondoskodással kormányozza hű magyar népet. A megjelentek állva hallgatták végig az emelkedett szellemű köszöntőt s frenetikus tapsal részlették be a főispán toasztjának utolsó szavait.

Hász Sándor röviden ohajt beszélni, de annál inkább szívből. Büszke arra, hogy ő köszöntheti fél Arad közönsége nevében azt a kiváló férfit, a kinek nevét a szabadelvűpárt zászlójára írta. Lelke egész mélyéből kíván hosszú életet Hieronymi Károlynak (A szónok is hosszú ideig nem bírta folytatni toasztját, oly vehemens erővel tört az éljenszés és taps, Adja isten, hogy a haza javára és mindanyik boldogulására sokáig éljen Hieronymi párt: Igy fejezte be szavait, megújuló éljen riadalmak közt.

Hieronymi Károly megköthette azt a meleg barátságot, melyvel őt Arad szabadelvű közönsége fogadja. Majd szól a megyei és törvényhatósági intézményről és ő okos, meggyőző tejesgetésével. Oda bazironta toasztját, hogy a nemzetiségi vidékeken a törvényhatóságok a városok képezik az egységes magyar állami eszmét. Ilyen missziója van Aradnak, mely e tekintetben is példaképen áll az ország népe. Arad város boldogulásának s annak, lelkes polgárára üríti poharát. Viharos éljenszés és taps.

Fényes Dezső kért azután szót, éltetve szeretett főispánunkat. [Köszöntője körülbelül ez volt: Uraim! Az emberi lélek egyes, különálló vonásait könnyelműen tudjuk jellemezni egyes hasonlatokkal, anyagokkal vagy jelenségekkel s melyeket a tudomány szakszerűen megvizsgált és meghatározott. A midőn arról van szó, hogy jellemezzem, még a mi körünkben is, amely őt magának vallja a léleknek és érzelmeinek, a jellemnek és szívjóragnak, a magas tudományos képzettségnek és az életmód természetes egyszerűségének azt a legszebb harmonijába olvadt egységet, amely a mi szeretett főispán urunkat oly kiválóan jellemzi, akkor egy új allegóriát kell teremtenem, egy új képet festeni a természet változatos világában, olyat, amelynek a varázsát csak olyan tudos volna képes teljesen átérzeni aki buvárlatai közben egyszerre csak egy élő kristálylyal találkoznék. Igenis uraim, az élő, gondolkodó és érző kristályhoz kell őt hasonlítanunk, ha szokásos képletes beszédünkben akarjuk jellemezni azokat a lelki vonásokat, amelyek Fábián Lászlónak egyéniségét alkotják. Az ő lelke kristály, mert egyszerűségében átlátszó nyilvánulásával fogva törhetetlen és nemességében megtámadhatatlan. De ennek a kristálynak lelke van, értelme amely

világít mint a mesebeli drágakő, és szíve, amely jótékony meleget áraszt maga körül, Gondolkozása egyenes és ragyogó mint a nap sugár, amely a lelkek mélyébe hatolva ott üdvös suggestiókat hoz létre; méltányossága és igazságszerete pedig olyan mint a praeciziós mérleg, amely szemernyi pontossággal méri ki mindenkinek az igazságot. Haladásában nem szokott eltérni az előtte helyes látszó útról, de ha e törekvésben bátor lélekkel száll szembe a legnagyobb küzdelmekkel, gondja van mindamelllett arra is, hogy ne taposson el az utschélén nyíló virágokat. Mikor azt hisszük, hogy erejét éreztük, akkor tulajdonképpen szívvel győzött le bennünket s éppen ebben rejlik az ő nagy ereje. Ő minket igazán nem hatalmával, hanem egyéniségével kormányoz, és kormányoz oly békésen, szeliden és szerényen, hogy mi úgy vagyunk az ő kormányzatával, mint az étető levegővel: csak akkor ébrednénk igazi ismeretére, ha már a hiányát kellene éreznünk. Eu szeretem városomat, megyémet és hazámat s ha e pillanatban egy óhajással végzem ezt a pohárköszöntőt, csak azt óhajthatom, hogy Fábián László igazságos, szívélyes, nemes kormányzatában még sokáig legyen részünk nekünk, mint egyeseknek, legyen része a városnak, népének és a hazának. Eltesse az Isten a mi szeretett főispánunkat! (Lelkes, hosszú éljenszés.)

Tolnai János dr. nagy figyelem közt s általános érdeklődés mellett mondotta el az alábbi sikerült pohárköszöntőt: Tisztelt uraim! Midőn 1875-ben a szabadelvű párt megalakult s a kebeléből keletkezett kormány vette át az ügyek kezelését: ezen kormány és pártalakulás az államháztartás egyensúlyának helyreállítása, az ország gazdasági viszonyainak consolidálásának jelszava a att történt. Nehéz idők voltak ezek tisztelt uraim! Egy T i s z a Kálmán államférfi célja és szívóssága is csak évek hosszú sora után tudta e célt elérni. Tisza Kálmán kormányzata egy pillanatig sem tért el a szabadelvűség a gondolatától, mindazonáltal az általános politikai helyzet, s a viszonyok alakulata a mérsékelt és meggondoltan való hadást javallotta. De később amint az ország gazdasági viszonyai megjavultak, s az ország soha sem sejtett mesés fellendülést látott a liberalizmus gondolata egyre nagyobb tért hódított, s a közvélemény a kormányhatalomnak minél intenzívebben liberális irányban való kezelését követelte. Ennek a hamisítatlan liberalizmusnak jelszava a att alakult meg a W e k e r l e kormány, melynek sarkalatos programját az egyházpolitikai törvényhozás képezte. Főlösegesnek tartom uraim, Önök e ott leírnom azt a titáni harcot, melyet e kormány lánglelkű vezére, és oszlopos emberei az ideálisan liberális Csáky Albin gróf, az akadályt nem ismerő energiájú Szilágyi Dezső és a mi nagytudású és széles látókörű szeretett képviselőjelöltünk Hieronymi Károly ő nagyméltósága a sötétség emberei ellen küzdöttek. Az igaz ügy győzött, s a sötétség hada csatavesztes lón. Az egyházpolitikai javaslatok egy része már, a W e k e r l e kormány alatt, a másika a B á n f f y kormány alatt törvénynyé lett E nagy horderejű törvények végrehajtása a Bánffy kormányhoz jutott osztályrészül. És a Bánffy kormány ebben oly körültekintéssel és oly szerencsés kézzel járt el, hogy a törvények ma már minden rázkodtatás és nehézség nélkül a nép köztudatába és vérebe mentek át. E mellett módot talált a Bánffy-kormány arra is, hogy a közigazgatási bíróságról és bünvádi eljárásról szóló törvényeket is megalkotta, miáltal az ország régi óhaját tejesítette. Az Ausztriával köntendő gazdasági egység és a közös egyetértéssel intézendő kérdések megoldására is időt talált e kormány, mely remélhetőleg e kérdést is a haza javára fogja megoldani. Azt hiszem uraim, hogy o y körülmények között heyesen cselekedtünk, midőn e kormányt támogató párt hívei közé sorakoztunk, s mint e párt hívei hangoztatjuk egyhangú lelkesedéssel; éljen a báró Bánffy Dezső ő nagyméltóságának vezetése a att álló magyar királyi kormány! (Zajos éljenszés.)

Varjasz József, társadalmunk e kiválósága, közkívánatra mondotta ezután hangulatos pohárköszöntőt, a mely viharos lelkesedést provokált. Szólott a szabadelvű pártól, mely a lelkiismeret-szabadság s a vallás egyenlőség zászlóját mindig magasan lobogtatta s a melynek, illetve a közjogi alapnak védőszárnyai alatt hazánk a kiegyezés óta óriási haladást tett. E párt diadalára emeli poharát, kívánva, hogy a szabadelvű párt megerősödjék s a parlament

egészséges alapon szervezkedve szüntesse meg az agyonbeszéléseken alapuló, a nemzet tekintélyét aláásó cselekményeket, hogy így az országgyűlés a haza boldogulását elősegítő törvényeket hozhasson. Különösen pedig, hogy létrehozza a közigazgatás államosítását. Még egyszer emeli poharát a szabadelvű párt diadalára s az aradvárosi szabadelvű párt minden tagjának egészségére! (Szűnni nem akaró, többször megújuló tapsvihar.)

Révész Adolf azzal kezd, hogy ő kellemetlenséget és kellemest mond. Kellemetlen, hogy ő kezd meg a vad toasztokat, de kellemes az, hogy rövid lesz. Egy oly férfura emeli poharát, a kit rövid idő óta ismerünk. Az időt azonban nem perozek, hanem érzések után méri. Ily értelemben véve az az ember, a kit fel akar köszönteni, aradi. A németek a civilizációzt a szappanfogyasztás után beostlík meg, más nemzetek a fiskálisok után, ő a mérnökök után. S z ó c h e n y i István gróf, a prófétai ihlettségű nagy ember azt mondotta: „Magyarország nem volt, hanem lesz!“ Bizonyára a mérnökökre gondolt, mikor ezt a kijelentést tette, olyan mérnökökre, mint a minő H i e r o n y m i Károly. Zavarba van, hogy mit kívánjon neki, mert szelleme, esze, tehetsége és szeretetreméltósága az eszt és szívet egyaránt meggyerik. Legjobban szereti úgy látni őt, mint a hogyan van. Eppen ezért nem kíván neki semmit, semmi mást csak azt az egyet, hogy saját érdekükben, országunk és városunk boldogulásába az isten Hieronymi Károlyt igen sokan éltesse! (A lelkesen elmondott, szép felköszöntőt tüntető tapsvihar rekesztette be.)

Hieronymi Károly általános figyelem közt reflektál Révész Adolf előbbi szavaira. Azon nézetének ad kifejezést, hogy Arad megye és Aradváros szorosan össze van egymással forrva. Ha e diszes társaságban széjjel nézbeigazolva látja, mennyire össze van kapcsolva, va a megyei érdekek törekvése a városéval. Itt csakugyan olyan állapotok vannak a miket Szóchenyi látónoki szeme előre látott. Példának felhozta az arad-osanádi vasut acoumulatoros kiosiját, melyhez hasonló a földön még nincs. Oly vevmány ez különösen oekonomikus téren, a mely egész új alapokon fogja fektetni vasutaink ügyét. Ez is Aradról indul ki, abból a városból, a hol minden arra méltó ügy megtalálja lelkes támogatóit. Mikor még államtitkár volt, abban időben felkereste őt B o h u s Zsigmond br., a néhai boldog emléktű B o r o s Beni és V á s á r h e l y i Béla, a kik előadták, hogy vasutjukhoz kocsikat akarnak beszerezni, de elég pénzük nincs hozzá. Oly meggyőző erővel, oly lelkesedéssel tudtak beszélni a vasut mellett, hogy ő még az nap este lejtött Aradra s itt meggyőződött arról, hogy ugyiszólván semmi ből teremtettk meg az első vicinális vasutat s oly olcsón, a hogy vasut még nem épült. Mai programbeszédében már elmondotta, s most ismételtlen hangsúlyozza, hogy Magyarország Alföldjének egészén más képe lesz az öntöző-csatornák létesítése után, mint a minő most van. Arad megye ebben is elől jár: ott van a pauliei csatorna, a mely kiszámíthatlan áldást hoz a környékre. Arad virágzó ipertelepei szintén azt bizonyítják, hogy Szóchenyi mondása teljesítőben van a polgárok energiája, összetartása folytán. Erre a szellemre, az Arad polgárai közt meghonosodott egyetértésre üríti poharát. (Zugó éljenszés és taps.)

Nikodem János lelkes toasztban emlékezett meg S a l a o s Gyula polgármester elvülhetlen érdemeiről s kívánta, hogy a város haladására, javára még nagyon soká éljen! (Hosszan tartó, meleg éljenszés és taps.)

Institoris Kálmán V é g h Aurélt, a szabadelvű párt elnökét éltette, aki fáradságot nem kímélve, szíve egész melegevel és lelkesedésével vezeti a pártot. Kívánja, hogy győzelemre, fényes diadalra vezesse azt fáradozásával. (Zajos éljenszés.)

Vágh Aurél a felköszöntőre válaszolván, abból indul ki, hogy az egyenlenség soha nem hozott még jó eredményt, de egymás megértése összetartása mindig. Ha egy pártnak, egy testületnek minden tagja egyenlően lelkesül s buzgólkodik a győzelem érdekében, a jó eredmény el nem maradhat. Igazolja ezt a csak nem rég megalakult szabadelvű párt, melyben a tagok különbség nélkül egymást segítve tejesítik kötelességüket az ügy javára. Ha továbbra is megmarad ez a lelkesedés, összetartás, biztos, hogy a pártoknak még nagyobb sikerrel lesznek. Po-

harát erre a lelkesedésre, összetartásra ürti. (Hosszas éljenzés.)

A társaság a legkiválóbb hangulatban körülbelül éjfélig maradt együtt. A bankett fáradhatlan rendezőin kívül ki kell emelnünk a „Fehér Kereszt“ új bérletjét, Nagy Lajost, aki pompás ételekkel, italokkal szolgált s mindenképen kiérdemelte úgy jó konyhájával, mint kiszolgálással is a jelen voltak elismerését.

Képviselő jelölés Radnán.

— Saját tudósítónktól. —

M-Radna, okt. 18.

M-Radnán a „Fekete Sas“ vendéglő nagytermében vasárnap délelőtt tartotta a szabadelvű párt jelölő gyűlését, melyen lelkesedéssel Beles János volt országgyűlési képviselőt kiáltotta ki újból.

Szászokra menő választó polgár gyűlt egybe a szabadelvű párt elnökségének meghívása folytán habár egynehány, az ország sorsa felett kesergő hazafi napok óta igyekezett a csendes kerületben elhínteni a vizsgálódás magvát. Beles János szabadelvű párti képviselő eddig ellenjelölt nélkül áll s remélhetőleg egyhangú lesz megválasztása.

Kicsibe mult, hogy Beles Jánosnak egy még eddig ismeretlen néppárti jelölttel kellett volna felvenni a harcot. De ebből nem lett semmi mert kislát, hogy nép az van a kerületben de pártja az nincs.

A gyűlés lefolyása a következő volt.

A gyűlést Beles Vasul esperes, elnök megnyitván Csukay Sándor főszolgabíró lelkes szavakban tolmácsolja a képviselőnek a kerület érdekében tett munkásságát, majd felemlíti a bizalmat mely három cikluson át keresztül Beles János felé irányult. A választók zajos éljenzése közt ajánlja Beles Jánost újból képviselővé, mert csak vele, a ki a szabadelvűség zászlójának becsületét hiven megőrizte, vele lehet csak a kerületben teljes diadalra juttatni.

Vuculescu gör. kel. román pap, román nyelven tolmácsolta a sok százra menő választó polgárnak az elmondott beszédet mire óriási éljenzés és „szetresszka“ között lépett be a szaztagu küldöttség által a gyűlésre meghívott képviselőjelölt.

Rövid szavakban esetezte a szabadelvű párt munkásságának irányát a jövőre nézve s miután nemrégiben beszámolója alkalmával a választó polgárokat álláspontról teljesen tájékoztatta néhány fontosabb dologról, mint a minő a kuriai bíraskodás, bűnvádi eljárás s kiegyezésről beszélt, szökött a kvótáról és határozottan a mellett foglalt állást, hogy a kvóta nem emelhető fel. Különbben biztosítja a választókat, hogy hogy ő a haza érdekeit mindig szem előtt fogja tartani.

Déiben a képviselőjelölt tiszteletére nagy bankett volt három helyen is, melyen több mint 300 választó polgár vett részt. A szabadelvű párt diadalának tudatával várja október 28-kát és reméli, hogy képviselőjét egyhangulag sikerül megválasztania.

TÁVIRATOK.

Apponyi kerülete

Jászberény okt. 19. (Saját tud. táv.) Erdély Sándor igazságügyi miniszter tegnap délelőtt fél 10 óraker érkezett ide külön vonattal s nagy kísérettel. Ujszászon 70 tagu küldöttség üdvözölte a minisztert. Jászberényben közel tízezer ember jelent meg a vasutnál, a mely a képviselőjelöltet roppant lelkesedéssel s tömördek lobogóval fogadta. Az inpozans bevonulás 200 kocsin történt.

A miniszter a városházterén óriási közönség előtt mondotta a programbeszédét, melyet a legnagyobb figyelemmel hallgattak s többször viharos éljenzésekkel szakított félbe. Beszédjében vagy huszszor említette Apponyi nevét, de ezt a jászberényiek egyet-

len egyszer sem éljenzették jelöl az iránta való hangulatnak.

A beszéd kitünő benyomást gyakorolt a hallgatókra. Ez után a küldöttségeket fogadja a miniszter. Igen érdekes, a mit válaszában a törvényszéki küldöttség tisztelgő tagjaink felelt.

— Teljesítsék — ugymond — alkotmányos jogait, de ne vegyüljenek a pártusába s pártgyűlésekre ne menjenek.

A banketten nagyszerű hangulat uralkodott. A résztvevők száma meghaladja az ezret.

Az az általános benyomás, hogy az igazságügyi miniszter ellenében Apponyi könnyen megbukhatik, ámbár a parasztokat keresztre esketik meg, hogy Apponyira szavazzanak.

A miniszter elutazása a fogadtatáshoz teljesen hasonló lelkesedéssel történt.

Bánffy választói közt.

Szllágyosmlyó, október 19. (Saj. tud. táv.) Bánffy Dezső br. miniszterelnököt rendkívüli lelkesedéssel fogadták. Beszédében a függő politikai kérdésekről teljesen úgy nyilatkozott, mint azt a képviselőházban tette.

Lukács és Szederkényi.

Eger, október 19. (Saj. tud. táv.) Lukács pénzügyminisztert rendkívüli nagy tömeg, óriási lelkesedéssel fogadta. Bevonulásakor hatalmas tüntetés nyilatkozott meg mellette. Csupán az érseki palotánál éljenzették a diákok Szederkényi Nándort.

Bomba a királyi kocsni előtt.

Budapest, október 19. (Saj. tud. táv.) Madridból érkezik a hír, hogy tegnap az Alfonzó királyt vivő udvari vonat előtt dynamit-bombát találtak. A bombát idején észrevették s eltávolították az utból.

Eötvös és Polonyi.

Budapest, október 19. (Saját tud. táv.) A függetlenségi párt két árnyalat közt a képviselő választásokra vonatkozólag az a megállapodás jött létre, hogy a hol az egyik frakció jelöltet állít, ott a másik frakció nem léptet fel senkit. Ez a megállapodás most valószínűleg megsemmisül, minthogy szoboszlón Polonyival szemben Eötvös Károlyt jelölték.

A czenki emlék.

Brassó, október 19. (Saj. tud. táv.) A czenki emléksobrot tegnap leplezték le nagy ünnepélyességek közt. Perczel belügyminiszter alkalmi beszédét viharos éljenzésekkel fogadták.

Leégett gyár.

Budapest, október 19. (Saját tud. táv.) A Geittner és Rausch cég nagy gutta-perscha és gummi-gyára tegnap leégett. A kár igen nagy.

A földrajzítársaság jubileuma.

Budapest, október 19. (Saját tud. táv.) A földrajzítársaság negyedszázados jubileumát Koburg Fülöp herczeg nyitotta meg lelkes beszéddel. A herczeget Wlassics kultuszminiszter nevében Molnár Viktor üdvözölte.

HIREK.

Arad, október 19.

— Hieronymi Károly vasárnap reggel megtekintette a vértanuk kivégzési helyét s Varjassy Arpad kir. tanfelügyelővel, mint a Kö-

csey Egyesület elnökével megbeszélte, miként lehetne az örökké nevezetes helyet megvenni. környékét parkiroztatni s a dombot ráccsal körülvenni. Az ő érdeklődése alapján tehát kilátás van arra, hogy a vértanuk kivégzési helyének közvetlen szomszédságából végre eltűnnek a kukoricaföldek s az egyéb, oda egyáltalán nem illő ültvények. Azután megtekintette a vértanuk szobrát, amelynek szépségét nem győzte eléggé dicsérni. Majd a szabadságharczi ereklyemuseumban tett látogatást Salacz Gyula polgármester, Véghe Aurél, Varjassy József, Varjassy Arpad, Lendvai Sándor és Kara Győző társaságában. Nagy érdeklődéssel nézte meg az ott lévő tárgyakat s mielőtt elment volna, nevét beírta a vendégeknyvbe s a szabadelvű párt által alapított Boros Beni alapítványhoz 100 frtot adományozott. Ma délelőtt látogatásokat tesz a pénzüntézetekben. Déiben Vásárhelyi Béla vendége lesz. Ebéd után megtekinti Arad nagyobb ipar és gyártelepeit s az esti vonattal visszautazik Budapestre.

— A feketeerdői üveggyár leégett. Margittáról szükezzavú táviratban értesít tudósítónk egy irtózatos katasztrófaról. E szerint Bihar megye egyik legnagyobb gyártelepe a lángok martaléka lett. A feketeerdői üveggyár, mely tudvalevőleg az egyesült magyarhoni üveggyárak tulajdonát képezi, még eddig ismeretlen okból kigyuladt és teljesen leégett. A tűz keletkezéséről valamint annak lefolyásáról bővebb részletek hiányoznak. A tűzvész megfékezésére a margittai főszolgabíró felszólítására kivonult a margittai tűzörség és csendőrség. A részvénytársaság kára 60.000 forint, de minden biztosítva volt.

— Elmaradt sajtótárgyalás. A Nikolits Döme aradi ügyvéd ellen indított sajtóper végtárgyalását, mely eredetileg október 28-ára volt kitűzve a képviselő választásra való tekintettel elnapolták.

— Képviselőválasztások a szomszédban. Csanádvarmegye központi választmánya tegnap délelőtt ülést tartott Meszó Sándor dr. alispán elnökelete alatt, melye a nagylaki és battonyai kerület választási idejét állapították meg. A választást mindkét kerületben október hó 28-ikára tűzte ki a választmány. Választási elnök Nagylakon Major Miklós, küldöttségi elnök Csinkóosky Márton, helyettes elnökök Laurovics János dr. és Hodlioska Károly. választási jegyző Munkácsy József, küldöttségi jegyző Brenngarten Henrik. Helyettes jegyzők: Hohn Lajos és Bákay Gyula. Battonyán: választási elnök Farkas László, küldöttségi elnök Prokop Gyula, helyettes elnökök idősebb Nágel Vilmos és Csánk Lajos, választási jegyző Fodor Manó, küldöttségi jegyző Kiss Vilmos, helyettes jegyzők Baksa Béla és Buzáth István.

— Új aljegyző. Dr. Szöllössy Jenő aradi kir. járásbírósi joggyakornokot az aradi kir. járásbíróshoz aljegyzővé nevezte ki.

Eltörte a lábát. Hirsch István aradi közműves vasárnap reggel egy rakodmány pallókkal jött szabadhelyről Aradra s a Teleky-utczába igyekezett. A kocsis az utat nem ismervén Hirsch kalauzolta mutatván neki merre menjen. A kocsis ezen úgy elbámult, hogy a Teleky-utczában egy fának nekiment oly erővel, hogy a kocsi majdnem felfordult. Hirsch látva a veszély leugrott a kocsiról, de oly szerencsétlenül, hogy jobb lábát eltörte. Lakására vitték.

— Teleky gróf utja. A makói szabadelvű pártnak egy 25 tagu küldöttsége járt benn tolyó hó 17-én Szegeden, hogy volt képviselőjét Teleki József gróftól kerületébe való érkezése alkalmából már ott üdvözölje. A küldöttség szónoka lendületes beszédben adott kifejezést annak az őszinte ragaszkodásnak, meilyvel választói a volt képviselő és most újból képviselőjelölt irányában viseltetnek. Teleki meghatóttan köszönte meg a nem várt, meglepetésszerű kitüntetést és biztosította a küldöttséget, hogy valamint eddig úgy ezentul is szíven hordja az ország és kerülete érdekeit. Makón nagy lelkesedéssel uralkodik gróf Teleki József mellett. Megválasztása több, mint bizonyos.

Felelős szerkesztő: Wass Géza.

Hieronymi Károlynak

1896. október 18-án mondott beszéde.

Tisztelt választó közönség!

Őszinte, igaz hálával vettem, hogy Arad városának szabadelvű pártja megtisztelt azzal a bizalommal, hogy képviselőjelöltjéül kikiáltott. Meggyőződésem, hogy jelöltetésemnek annak köszönöm, hogy Aradnak, a főváros után hazánk legnagyobb, leginkább fejlődő városának polgárai jól tudják, hogy az ő gondolkodásuk és az én felfogásom megegyeznek abban, hogy hazánk jövőjét, haladását és boldogságát csak szorgalmas és kitartó munkával biztosíthatjuk, hogy ennél fogva Magyarország érdekeinek csak az a politika felel meg, mely az ország intézményeinek háborítatlan továbbfejlesztését, polgárainak anyagi gyarapodását biztosítja.

A közelmúltban, noha nem voltam szerencsés képviselőjük lenni, együtt harcoltunk azoknak az eszméknek diadaláért, melyek a most bezárult országgyűlést örökké emlékezetessé teszik és számára a magyar történelemben kiváló helyet biztosítanak. Alkotásai a régenmultba visszanyúló viszályokat szüntették meg, felszabadítván a polgárokat a felekezeti béklyói alól; lerontva azon sorompók utolsó maradványait is, melyeket törvények és intézmények a különböző vallású polgárok közt emeltek. Nehéz harcolni után lehetett csak a korszakalkotó reformokat érvényre emelni, s így nem csoda, hogy azon politikai agitáció, mely ezen reformok ellen folytatott, most sem szűnt meg teljesen; de minden jó izlésű ember elítéli azt a politikai agitációt, mely némely helyütt most is folyik és a mely a különböző vallásfelekezetek közt egyenlenséget és gyűlölséget szít. Szerencsére ez a törekvés nem fog Magyarországon sikereket arathatni, mert a magyar nép a hit és vallás dolgában mindig türelmes volt, sokkal felvilágosodottabb, sokkal elfogulatlanabb, semhogy más meggyőződését ne tisztelje.

A múlt országgyűlés szabadelvű pártja ezen nagy alkotásokra nem lett volna képes, ha Magyarország szabadelvű polgársága nem támogatja a maga lelkesedésének teljes hevével, szívének egész melegével. Mert a szabadelvű párt, mely ezen nagy feladatra vállalkozott, még a harc kezdete előtt bomladozni kezdett; ellenfelei napról-napra jósolták megbukását s vele a programjába felvett reformokat; de segítségére jött e reformoknak egy új tényező, mely hatalmát közügyeink körül soha még ily elhatározó módon nem érvényesítette: a szabadelvű polgárság lelkes támogatása; ez a nagy erkölcsi erő döntötte le az akadályokat, ebből a forrásból legyőzhetetlen erőt merítettek a vezérek. Az új Magyarország tárult fel szemünk előtt, a saját erejének tudatára ébredt polgárság Magyarországa.

Arad városa polgárainak tulnyomó többsége, tekintet nélkül arra, vajjon mely országos párthoz tartozónak vallja magát, helyeselte és lelkesen támogatta a szabadelvű pártnak ezen reformokra irányult törekvéseit. Én bizton hiszem, hogy úgy, a hogy a közelmúltban a magas politika sarkalatos elveire nézve egy nézetben voltunk, éppen úgy a jövőben is összhangzásban lesz működésem az Önök meggyőződésével.

A most összehívott országgyűlésnek közvetlen és első feladata lesz az Ausztriával megújítandó közgazdasági kiegyezés.

A magyar pénzügyminister az 1897-ik évi állami költségeloirányzat előterjesztése alkalmával megösmertette nagy vonásokban az ismét tíz évre kötendő vám- és kereskedelmi szövetségnek a magyar és osztrák kormányok közös egyetértésével megállapított tervezetét: közölte, miben fog eltérni ezen tervezet a mostan érvényben levő szerződéstől.

Maga a vámterület közössége ma vita tárgyát alig fogja képezni: minthogy a külföldi államokkal kötött kereskedelmi szerződések érvénye 1903-ig tart, és ezen szerződések eddig az időpontig Magyarországot is kötelezik. Ez a körülmény nem képezi ugyan törvényes akadályát annak, hogy vám- és kereskedelmi ügyeinkről Ausztriától függetlenül ne intézkedhessünk arra az esetre, ha a vám- és kereskedelmi szerződés iránt megegyezni nem tudnánk; de még ez esetben is a vámügyekben önálló rendelkezési jogunk ezen szerződések által lenne korlátozva, másfelől a magyar kormánynak az osztrák kormánnyal történt megállapodásai folytán Magyarország azon károsodásoktól, melyeket a fogyasztási adók kezelése körül szenvedett, meg lesz óva, mert a fogyasztási adók a Magyarországon fogyasztott cikkek után kizárólag a magyar kincstárba fognak folyni.

Habár a vám- és kereskedelmi szövetség csak akkor lesz alapos bírálat tárgyává tehető, mikor az egész szövegében előttünk fog feküdni, azt hiszem, hogy az erre vonatkozó s a két kormány között történt megállapodások megrovás, vagy gáncs alá azért nem eshetnek, mert a mennyire most a pénzügyminister által előadottakból megítélhetők, a felmerült nehézségeket és nézeteltéréket igazságos módon intézik el.

Gróf Apponyi Albert ma egy hete Jász-Berényben tartott beszédében ezen megállapodásokat nézetem szerint igazságtalan bírálat tárgyává tette. Az új megállapodások egyike arra vonatkozik, hogy a malmok által eddig élvezett azon kedvezmény, hogy annyi búzát, a mennyi lisztet kivisznek, vámmentesen hozhatnak be, jövőre meg lesz szüntetve. Ezt gróf Apponyi kapcsolatba hozza azon kiváltság megszüntetésével, melyet eddig Tirol élvezett, s a mely szerint a gabonaneműekre tartományi vámot vehet; kifogásolja különösen, hogy még az örlési forgalom már a vámszövetség megkötésekor szűnik meg, addig az 1867 óta változatlanul fennálló tiroli vámok csak 1903-ban fognak megszűnni. Hát, tisztelt uraim, ki sürgette az örlési forgalom megszüntetését, azonnal és feltétlen megszüntetését? Nem a gróf Apponyi pártja igyekezett mindig azt bizonyítani, hogy az örlési forgalom a magyar mezőgazdaságnak van hátrányára, hogy a magyar mezőgazdaság érdekében minél előbb megszüntetendő? S most szemrehányást tesz a kormánynak, miért szünteti meg azonnal, holott a tiroli vámok csak 1903-ban fognak megszűnni. Micsoda összefüggés van az örlési forgalom és a tiroli vámok között; ha gróf Apponyi pártja olyan sürgősnek tar-

totta az örlési forgalom megszüntetését a kiegyezési tárgyalások előtt, hogyan tehet most szemrehányást a kormánynak, hogy az örlési forgalom feltétlen eltörlésébe beleegyezett.

De menjünk tovább, gróf Apponyi arról is szemrehányást tesz a kormánynak, hogy az osztrák kormánnyal abban állapodott meg, hogy ezentul a vasutakon úgy Ausztriában, mint Magyarországon az áru szállításánál nem szabad különbséget tenni, vajjon a szállított cikk osztrák-, vagy magyar termék-e?

Hát tisztelt uraim, mikor két, egymástól teljesen független állam nem vámszerződést, hanem csak ugynevezett legfőbb kedvezményi kereskedelmi szerződést köt, ezekben a szerződésekben mindig ki van kötve, hogy mindenik állam a saját, és a másik állam terményeit egyenlő elbánásban részesíti. Ez a szerződési határozat eddig az Ausztria és Magyarország között kötött vám- és kereskedelmi szövetségbe nem volt felvéve; mert azok, a kik azt kötötték, természetesnek tartották, hogy a közös vámterületen az áruk szállítási díja között azoknak eredete szerint különbség tételni nem fog. Sajnos, hogy úgy Ausztriában, mint Magyarországon ez ellen vétettek; az osztrák vasutak tarifális intézkedésekkel a magyar áruknak, a magyar vasutak az osztrák áruknak forgalmát igyekeztek megnehezíteni. Most e visszasságoknak innen is, túl is kölcsönös megszüntetése iránt megegyezés jött létre a vám- és kereskedelmi szövetség lojális, becsületes végrehajtására; és gróf Apponyi ebből is szemrehányást tesz a kormánynak, mely ez által állítólag a magyar ipartól olyan kedvezményt vont meg, melyet eddig élvezett. Hát, tisztelt uraim, én a vasuti tarifáknak ezen tudomásom szerint nagyon kivételesen előforduló, és nem egyenlő alkalmazásában nem annyira a magyar ipar támogatását, mint inkább az osztrák forgalom károsítását látom. De bármiként is álljon a dolog, a cél nem szentesíti az eszközöket, mi nem nyújthatunk támogatást iparunknak illojális eszközökkel. Én nagyon helyeslem ezt a megállapodást, melyet jóhiszemű szerződő felek között önként érhetőnek tartok.

A közgazdasági kiegyezés másik nagy részére nézve azonban, a közös kiadásokhoz való hozzájárulás kérdésében az annak megvitatására hivatott két quótaküldöttség között a legnagyobb ellentétek fejlődtek ki.

Mielőtt még e két országos küldöttség működését megkezdette volna, Ausztriában a közéletnek majdnem valamennyi tényezője a legnagyobb agitációt fejtette ki a Magyarország által fizetendő quóta felemelése mellett.

Mélyen kell sajnálni, hogy a közös kiadásokhoz való hozzájárulásunk kérdését Ausztriában a politikai agitáció tárgyává tették, hogy azt pártpolitikai eszközzel használják fel, mert a két egymástól független országnak ezen egyezkedése méltányosan csak lelkiösmeretes számítások, elfogulatlanul megítélendő adatok alapján történhetik, míg a szenvedélyek felkorbácsolása az egyezkedést megnehezíti, sokszor lehetetlenné teszi.

csalódnak azonban azok, a kik
hogy Magyarország quótájának fel-
ezen az uton elérik; mi alkot-
szabad nemzet vagyunk, hozzá
abhoz szokva, hogy a politikai
néha hangosan nyilatkoznak és ezért
i agitáció minket meg nem ijeszt;
vagyunk szokva a lármás követelé-
z, s azok előtt nem hajlunk meg.

osztrák quótaküldöttség üzenetében azt
aslatot tette a magyar küldöttségnek,
Magyarországnak a közös költségekhez
hozzájárulásának aránya a népesség
nyában állapíttassék meg. A hozzájárulási
nyának ezen az alapon való megállapítását
onban sem a magyar quótaküldöttség, sem
magyar országgyűlés el nem fogadja; mert
törvény a hozzájárulás arányának meg-
llapítását alku, egyezkedés útján rendeli,
nem pedig egy előre megállapított, változat-
lan számarány szerint.

A quóta megállapításánál eddig a két
teherviselési képesség vétetett alapul és nin-
csen semmi okunk ettől az előzmények által
szentesített alaptól eltérnünk.

Kétségtelenül nehéz a két állam viszony-
lagos teherviselési képességét meghatározni:
mert addig, míg mind a két államban az
adórendszer ugyanaz volt, míg az adókiadás
mind a két államban az abszolút korból
hagyaték gyanánt ránk maradt egyforma
szabályok szerint történt, az adók hozadéka
volt minden nevezetesebb korrekúra nélkül
is alapul vehető. De 1867 óta Magyarország
és Ausztria is önállóan fejlesztette tovább
adórendszerét úgy, hogy az adóalapon a két
állam viszonylagos teherviselési képességét
megállapítani mindinkább nehezebbé válik.

De bármily nagyok legyenek a nehézsé-
gek, melyek a quótának a teherviselési képes-
ség alapján leendő megállapításával járnak,
a megegyezésnek ezen az uton és igazságos
alapon kell létrejönnie; mert ez felel meg a
törvénynek, a melytől eltérni a magyar
országgyűlésnek nem lehet és nem szabad;
mert nem kockáztathatja azt az alapot,
melyen eddigi békés fejlődésünk lehető volt.
Ha pedig teljesen lehetetlen a megegyezés
Ausztriával, nem marad más hátra, mint a
törvényben ily esetekre előrelátott módhoz
nyulni és a kérdést Ő Felségének, koronás
királyunknak döntése alá bocsátani, királyunk
pártatlan bölcsességében teljes bizalommal
megnyugodhatunk.

A vám- és kereskedelmi szövetség meg-
újításával nem szervi, hanem csak történetes
összeköttetésben áll az osztrák-magyar bank
szabadalmának meghosszabbítása. A pénzü-
gyministernek már említett budgetbeszédéből
nyert felvilágosítások szerint a bankszaba-
dalom megújítása esetére a paritás elvének
teljesen megfelelő szervezetet nyer, kor-
mányzó tanácsa egyenlő számú osztrák és
magyar állampolgárból áll; a két igazgatóság,
és ennél fogva a budapesti magyar igazgatóság
is, az eddiginél nagyobb önállóságot és
hatáskört nyer. A kormánybiztosok hatásköre
is kibővítettik.

Az osztrák államnak a bank irányában
fennálló tartozásából, mely eredetileg 80
millió forintot tett, és a mely a bank üzleti
nyereségének a két államot megillető részé-
ből lett lassan törlesztve, s mely most már
csak 76 millió forintot tesz ki, 16 millió
forintot a bank ir le, és így a hátralevő
tartozásból Ausztria 30 milliót fog vissza-
fizetni, úgy hogy az államnak tartozása a
bankkal szemben 30 millió forintra fog le-
olvadni. Anyagilag jobb, erősebb helyzetben
lesz tehát a bank, a mi különösen azon
időpontban, midőn az ércpénzfizetést fel-
veendi, nem csekély súlylyal bír.

Bármily fontossággal bír azonban a jegy-
és a két állam kormányának
pénzforgalmunk

szempontjából sokkal fontosabb a bankjegyek
kényszerforgalmának megszüntetése, vagyis
hogy a bank köteleztessék mindenkinek,
mindenkor a bankjegy helyett ércpénzt ki-
szolgáltatni. Mert mindaddig, a míg nincs e
valóságos értékpénzünk, mely a világ keres-
kedelmi forgalmában nemzetközi fizetési
eszközül is használható, Magyarország és
Ausztria az európai pénzforgalomban teljesen
elszigetelt és önmagára utalt területet képez.
Igaz, hogy állampapirjainknak és a zálog-
leveleknek egy része a külföldön talált elhe-
lyezést, de ezen papírok közül főleg csak
azok voltak elhelyezhetők, melyeknek kamatai
aranyban fizettetnek; míg azok, a melyek
kamatai papírban fizetendők, jóval alacsonyabb
árfolyammal bírnak és csak igen korlátolt
piacot találnak a külföldön; tulnyomó
részük pedig Ausztriában van elhelyezve.
rövid lejáratu kölcsöneink tekintetében pedig
a külföldtől el vagyunk zárva és a külföldi
alacsony kamatlábnak részesei mindaddig
nem lehetünk, míg papírosvalutánk helyett
érczvalutánk nem lesz.

Ércpénzforgalmunk a dolog természete
szerint csak akkor lesz biztosítva, s az
osztrák-magyar bank csak akkor lesz köte-
lezhető arra, hogy bankjegyeit mindenkor
ércpénzért fölváltsa, ha az állami papírpénz
beváltatik s a forgalomból kivonatik.

A magyar pénzügyminister már régebben
beszerezte azt az aranyat, mely a Magyar-
ország terhére eső államjegyek beváltására
szükséges. Az 1892-ben történt törvényes
intézkedések alapján az összesen 312 millió
forintra rugott államjegyekből kétszáz millió
forint már be is váltatott, de oly módon,
hogy a két pénzügyminister a 200 millió
forintot a banknál aranyban téteményezte
le, mely ezen arany alapján kibocsátott
bankjegyekkel váltotta be az állami papír-
pénzt. Egyelőre tehát a fedezetlen állami
papírpénz helyett teljes fedezettel bíró bank-
jegyek vannak forgalomban.

A magyar és osztrák pénzügyministere-
nek nyilatkozataiból tudjuk, hogy a két
kormány megegyezett abban, hogy a még
hátralevő 112 millió forint állami papírpénznek
hasonló módon arannyal fedezett bank-
jegyekkel való beváltása iránt a törvény-
hozásnak előterjesztést fognak tenni. Azon
kapcsolatnál fogva azonban, mely az állami
papírpénz között, mely Magyarországnak és
Ausztriának közös tartozását képezte és a
kizárólag osztrák tartozást képező sóbány-
utalványok között van és volt, és melynél
fogva ugyanannyi állami papírpénz bocsát-
ható ki, a mennyi sóbányautalvány bevo-
natik, a 312 millió állami papírpénz teljes
beváltása után is az osztrák pénzügyminister
intézkedése alapján papírpénz ismét juthat
forgalomba.

A sóbányautalványoknak még forgalomban
levő összege ma 80 millió forintot tesz, és
ezen összegből 10 millió forint értékű utal-
ványt fog az osztrák pénzügyminister a leg-
közelebbi jövőben beváltani úgy, hogy 70
millió forint értékű utalvány marad forgalomban.
A magyar és az osztrák pénzügyminis-
terek megállapodás szerint azonban a kész-
pénzfizetések felvételének ideje csak akkor fog
megállapíttatni, mikor úgy az állami papír-
pénz, valamint a sóbányautalványok be lesz-
nek váltva; arra nézve azonban az osztrák
kormány nem vállal kötelezettséget, hogy
mely időpontig fogja a sóbányautalványokat
beváltani.

Lényegében tehát a készpénzfizetések fel-
vételének ideje a történt megállapodások
szerint attól függ, mikor fogja az osztrák
pénzügyminister a kérdéses sóbányautalvá-
nyokat beváltani.

Mint hogy pedig az államjegyek bankjegyek-
kel váltatnak be, a forgalomban aranypénz
az államjegyek beváltása dacára sem lesz

mindegyik
tására kötelezhető
képen az lenne kívánatos, hogy
nak készpénzfizetése előtt aranypénz is le-
gyen forgalomban.

A valuta helyreállítását, mint azt t. vá-
lasztóim tudják, a magyar pénzügyminister
kezdeményezte; ennek a reformnak életbe-
léptetésére Magyarország jelentékeny áldozat-
okat hozott; évek óta gyümölcsözetlen he-
vernek aranyban az államjegyek, beváltására
rendelt nagy összegek: jogos kívánságunk
tehát, hogy a reform teljes befejezése ne
késleltessék. Másfelől kívánnunk kell, hogy
az ércpénzforgalomra való átmenet rázkód-
tatások nélkül eszközöltessék, erre pedig
meggyőződésem szerint az szükséges, hogy
még mielőtt a bank alapszabályai értelmében
a készpénzfizetésre kötelezhető lenne, arany-
pénz is forgalomba hozassék, a mi a leg-
egyszerűbb módon az által lenne eszközöl-
hető, ha a még forgalomban levő állami
papírpénz aranyért váltatik be.

Vannak sokan, a kik ezt az eljárást azért
ellenzik, mert vélekedésük szerint az az
arany, a mely ezen az uton forgalomba ho-
zatnék, a külföldre kivetetnék, vagy a for-
galomból eltűnne, mert sokan azt mint kin-
csét gyűjténék. Nem tartom egyik ellenvetést
sem helytállónak, mert ha az arany a kül-
földön teljesítendő fizetésekre fordítatik, úgy
éppen rendeltetésének felelt meg, hiszen mai
papíros valutánknak az a legnagyobb fogyat-
kozása, hogy a külföldön levő követelések
fedezésére fel nem használható. A forgalom-
ból pedig csak abban az esetben tűnhetne
el, ha a forgalomban levő pénz összege
nagyobb lenne annál, mely szükségleteink-
nek megfelel. Hiszen éppen ellenkezőleg azt
tapasztaltuk az utóbbi hónapokban, hogy
arany behozatott, nem pedig kivetített volna.

Ha azonban a kormányok ragaszkodná-
nak a beváltásnak eddigi módjához, ám tör-
ténjenek intézkedések arra nézve, hogy az
egész művelet minél előbb befejeztessék,
mert közgazdaságunk, különösen mezőgazda-
ságunk sürgősen igényli az ércpénzforgalom
minél előbb leendő biztosítását és ezzel a
kamatlábnak alábbszállását.

Kívánatos mindenestire, hogy az általam
említett és az Ausztriával kötendő közgazda-
sági kiegyezéssel összefüggő kérdések mi-
előbb elintéztessenek, hogy a monarchiának
egymásra utalt két állama között a keserű-
séget felidéző viták minél előbb megszűnjé-
nek és hogy az országgyűlés alkotó mun-
kásságát minél előbb megkezdhesse.

Az ország belügyi igazgatása sürgősen
igényli a szerves intézkedéseket, és az or-
szág gazdasági viszonyai több irányban szük-
séglik a javítást.

Midőn a most berekesztett országgyűlés
1892-ben megválasztatott, általános volt
felfogás arra nézve, hogy első feladata
közigazgatásnak a megelőző országgyűlés
megakadt reformját újra fölvenni. A polit-
események azonban az egyházpolitikai
déseket hozták előtérbe, úgy, hogy a re-
csak részben vétethetett foganatba.

A közigazgatási bíróságokról szóló tör-
vény tényleg megalkottatott és a jövő év el-
bíróság életbe is fog lépni. A közigaz-
bíróság nem úgy alkottatott meg, úgy
mint azt nekem volt szerencsém az
gyűlés elé terjeszteni; mert az első fo-
ságok egészen elhagyattak: de
alakjában is egyik biztosítékát fogja
a közigazgatás törvényességének.

A közigazgatási szervezet javítás-
ban a mult országgyűlésen se-
történt.

Részemről abban a megg-
vagyok, hogy közigazgatásunkna
leginkább reá szoruló része a
igazgatás. Főleg azért, mert

számos, a maga hatáskörébe tartozó ügyet hárít a községekre, a nélkül, hogy arról gondoskodva lenne, hogy a községek az ezek elvégzésére szükséges közegeikkel rendelkezzenek is.

Az állami feladatoknak ezen a községekre való áthárítása okozza nagy részben a községi pótlékok magasságát, melyek némely községekben már alig elviselhetők.

Mindazoknak a bajoknak tulnyomó része, melyek általános panasz tárgyát képezik, a kataszteri birtokivének rendezetlen volta; a földadónak kivétele körül ebből származó helytelenségek és a többi egyenes adók kivétele körüli rendetlenség, az adóknak késői előírása úgy, hogy az adófizető a folyó évi adótarozását csak az év derekán tudja meg, a községi rendszetnek primitív volta; a községi utaknak az alföldön még mindig járatlan volta, a közegészségi intézkedéseknek fogyatékosága, az ijesztő gyermekhalandóság, az állategészségi ügyeknek rendezetlensége, minek elijesztő példáját látjuk a sertésvésznek pusztításaiban, mindaddig nem orvosolhatók, míg a községi közigazgatás helyesebben szervezve, alapjaiban reformálva nem lesz.

Mostani községi törvényünk egyenlően intézkedik a városokban és a falukban azoknak egymástól annyira eltérő viszonyai daczára. Pedig lehetetlen, hogy ugyanazon szervezet alkalmas legyen a város és a falu igazgatására. Ha helyesen akarjuk mind a kettőt szervezni, külön a községekről és külön a városokról szóló törvényt kell alkotni.

Az a jelszó, mely alatt a közigazgatási reform kérdése nálunk tárgyalatik és mely az államosság jelszava, alkalmas arra, hogy elterelje a figyelmet a kérdésnek tulajdonképeni lényegétől. Nem lehet a közigazgatás reformjának kérdését ebből az egy szempontból megítélni; mert nem czélszerű valamennyi közigazgatási közeget kinevezni; de nem is czélszerű valamennyit választani. Így például nem lenne helyes a községi előjáróságot, melynek feladata a község autonóm és gazdasági ügyeit intézni, kinevezni. Ellenben nem látok abban semmi czélszerű eljárást, hogy a községi jegyzőt, aki az adóügyekkel és a katonai ügyekkel foglalkozik, szintén választjuk. Ha azokat az állásokat, melyek szakértelmet, hosszú gyakorlatot igényelnek, időszaki választások útján töltjük be, sohasem lesznek szakképzett tisztviselőink, mindég dilettánsok fogják az ügyeket végezni.

Hogy a közigazgatás reformjára vonatkozó nézetek annyira eltérők, hogy minden erre vonatkozó előterjesztés a képviselőházban olyan hosszas vitákat okoz, annak okát én abban látom, hogy a közigazgatásnak a társadalomhoz való viszonyára nézve két ellentétes felfogás nyilvánul. Egyfelől a társadalom nem akar lemondani arról, hogy ügyeinek elintézésére befolyást gyakorolhasson és helyesen; másfelől minden bajnak orvoslását a kormánytól várja, melyre ezen felfogás folytán és a törvényeknek ennek megfelelő rendelkezései alapján számos ügyben intézkedési hatáskörrel bír, melynek csak messze-menő központosítás útján képes megfelelni.

A törvény azonban az autonóm ügyeknek és a kormány hatás- és intézkedési körébe eső ügyeknek alaki elintézésére nézve különbséget nem tesz. A választott közegeknek a törvényhatóság vagy község autonóm hatáskörébe eső intézkedései ellen éppen úgy enged meg felfolyamodást a ministerig, tehát a ministernek legalább utolsó fokban ezen autonóm ügyekbe való beavatkozást, mint a központi kormány hatáskörébe tartozó ügyeknél.

Ennek az ellentétnek a kiegyenlítésére csak egy út van, s míg ezen útra rá nem térünk, közigazgatásunknak megfelelő szervezetet adni képesek nem leszünk.

Ez az út, hogy azok az ügyek, melyek helyi érdekűek, bizassanak egészen a helyi társadalom befolyása alatt álló önkormányzatra, mely azokat a törvényes szabályok szerint intézze el. Ezekre az ügyekre a központi kormánynak semmi befolyás sem lenne adandó. Ellenben azok az ügyek, melyek országos szempontból intézendők el, melyekre tehát a kormány közvetlen hatásköre kiterjed, a helyi önkormányzat hatásköre alól és a társadalom befolyása alól egészen vonassanak el.

Ezen az alapon igyekeztem azt a községi törvényjavaslatot kidolgozni, melyet ugyan a képviselőháznak az idő rövidsége miatt be nem nyujthattam, de a melyet nyomtatásban a nyilvánosságnak átadtam.

A közigazgatási reform keretébe tartozónak itelem az utakra vonatkozó törvény módosítását is. Ez a törvény semmiképen sem vált be, nagy terheket ró a közönségre és az utak állapotát nagyban és egészben nem sokat javította, kiváltképen nagyon elhibázottnak tartom azt, hogy a megyék az uti alapokból a helyi érdekű vasutakat oly nagy mértékben segélyezik. Elösmerem, hogy lehetnek kivételes esetek, a mikor az utak gazdaságosabb fenntartása érdekében némely helyi érdekű vasutak segélyezése indokolt lehet, mert ily módon lesz az utak építéséhez szükséges anyag olcsón szállítható; de nem tartom hasznosnak, hogy némely megye uti adó alapját milliókra menő összegekkel terhelte meg a helyi érdekű vasutak kiépítése érdekében.

Ha a most egybehívott országgyűlés közigazgatásunk szervezetét helyesen megállapítandja, oly munkát fog végezni, mely a nemzet erkölcsi erejét megsokszorozza, a haladásnak biztos útját megteremti s az ország polgárosodására is nagy és jótékony befolyással lesz.

Anyagi téren a legnagyobb figyelmet mezőgazdaságunk igényli.

A mezőgazdaság helyzete nemcsak hazánkban, hanem Európa valamennyi államában válságos, mert a tengerentuli termelés versenye folytán a gabonaárak alászállottak annyira, hogy már alig fedezik a termelési költségeket. A válság nem is Magyarországon a legérezhetőbb, mert mi aránylag távolabb esünk a tengerentuli országoktól és mert az utóbbi évtizedek alatt művelés alá került nagy területek még ősi erőben vannak. Mindazonáltal az államnak nem szabad elzárkózni azon felfogás elől, hogy a mezőgazdasági termelést minél olcsóbbá tegye és ezzel a föld hozadékát lehetőleg emelje; mert a mezőgazdaság minden foglalkozások között az, mely leginkább helyhez kötött, mely üzletét át nem helyezheti, ehhez a földhöz van tapadva, akár virágzik, akár süllyd a sors keze: innen ebből az országból nem mozdulhat.

Magyarország addig lesz csak Magyarország, míg a földbirtok magyar kézen van és csak azt hódíthatjuk meg a magyar nemzetnek legbiztosabban, kit ehhez a földhöz lánczolunk.

A magyar állam és a magyar törvényhozás eddig is kiváló figyelemben részesítette a mezőgazdaságot. Azok a nagy folyamatszabályozások és főleg ármentesítések, a melyeket még gróf Széchényi kezdeményezett és a melyek befejezve 1867 óta lettek, a mezőgazdaság érdekében történtek. A vasutak, bár nem kizárólag a mezőgazdaság érdekében épültek, annak érdekeire a legnagyobb befolyással voltak; nélkülök igen sok vidéken az országnak lehetetlen volna a gabonának értékesítése, mert a termelés meghaladja a vidék szükségletét és a fölösleget vasutak nélkül elszállítani lehetetlen lenne. A földművelési ministerium számos intézkedése, különösen a mezőgazdasági ismeretek

terjesztése, az állattenyésztési alap megalkotása, a ragadós tüdőlob kiirtására vonatkozó törvényhozási intézkedések, mind a mezőgazdaság emelésére, a mezőgazdaság helyzetének javítására irányul. Nem kicsinyelhető az az előny sem, mely a cukorgyárak szaporodása folytán a mezőgazdaság javára válik azzal, hogy most számos vidéken a nagyon egyoldalú magtermelés mellett cukorrépa is termeltetik, olyan kereskedelmi növény, mely a tengerentuli verseny hatásán egyelőre kívül áll.

Mindazonáltal kétségtelen az, hogy ezek az intézkedések a magyar mezőgazdának ez idő szerinti legnagyobb baján, t. i. a gabonaárak szerfelett alacsony voltán nem segítenek, sem azt az amugy is nehéz feladatot meg nem könnyítik, mely abból áll, hogy mezőgazdaságunkban az állattenyésztés az eddiginél nagyobb tért foglaljon el. Mert azzal, azt hiszem, minden gazda tisztában van, hogy haszonállatállományát — nem beszéljek most az igás marháról — csak is a nyugati állatfajok meghonosításával teheti hasznos hajtóvá, ezek pedig nem tarthatók szalmán, hanem istállózást és bő takarmányt igényelnek.

Mezőgazdáinkról nem mondhatjuk, hogy a reájuk nehezedő bajokat szóltanul türik, sőt ismételtlen hangoztatták egy külön agrár-programm szükségét és egy külön agrár-párt alakítását.

A hangoztatott követelések közt van sok olyan, a mit mindenki óhajt, a mit mindenki helyesel; ellenben javaslatba hozatnak a mezőgazdasági válság orvoslására olyan intézkedések is, mint például az arany valuta helyett a kettős valutára való áttevés, vagy a vámpolitika módosítása, melyek nem használnak, hanem elvonják a közvélemény figyelmét a baj valódi okainak kutatásától.

A gabonaáraknak olyan tetemes alászállását a tengerentuli vidékeknek és Oroszországnak nagy termelése és ezen termékeknek az európai piacokra nagy mennyiségekben való hozatala okozza.

A termelésnek a tengerentuli tartományokban tapasztalható fokozása egymagában ártalmunkra nem lenne, hazai gabonaárainkra befolyást nem gyakorolna, ha az újabb időben rendkívüli mértékben kifejlődött közlekedési eszközök, nevezetesen a vasutak és a tengeri hajózás ezen nagy gabonamennyiségnek Európába hozatalát nem tenné lehetségessé és ha ezen közlekedési eszközökön a szállítás nem lenne oly mesés olcsó.

Még 1868-ban a magyar búzát nagy mennyiségben szállítottuk Stettinbe, mert a szállítási díj Magyarországból Stettinbe olcsóbb volt, mint Amerikából Stettinbe. Oroszországból pedig buza csak korlátozott mennyiségben volt oda szállítható, mert az orosz vasutak kiépítve még nem voltak, és ennél fogva Oroszország távolabbi vidékeiről gabona a világpiacokra, mint a milyen abban az időben Stettin volt, hozható nem volt.

Ma az amerikai búzának Európában a legnagyobb piacza Liverpool és az amerikai buza a legnagyobb termelési állomásról, Chikagóból Liverpoolig métermázsánként 85 kr—1 frt 05 kr. díjtételt fizet, sőt némelyek állítása szerint ezen díjtétel az utóbbi években 66 krra szállt alá mmázsánként.

Annak a búzának tulnyomó része, mely hazánkból kivitetik, ma Csehországba szállítatik, amint általában ma a magyar búzának legjobb piacza Csehország.

A díjtétel azonban Aradról Prágába 1 frt 86 kr., tehát 80 krral több mint Chikagóból Liverpoolba. A mi más szóval azt teszi, hogy ha a buza ára Liverpoolban és Prágában ugyanaz, az amerikai termelő ott helyben, Chikagóban métermázsánként 80 krral többet kap, mint a magyar termelő Aradon. Ha innen Prágába ugyanaz lenne a díjtétel,

mint Chikagóból Liverpoolig, a búzának métermázsáért az aradi termelő 80 krral többet kapna annál, mint a mennyit ma kap a mostani díjtétel mellett. És ennek nemcsak az lenne a következtetése, hogy a gazda csak azért a búzáért kap magasabb árt, melyet Prágába szállít, hanem általában minden eladásra kerülő búzáért.

A mint említém, a buza szállítási díja Chikagóból Liverpoolig 85—105 kr.; a mi, ha tekintetbe vesszük a roppant nagy távolságot, a mi díjtételeinkhez képest mesés olcsó. Chikagó ugyanis New-Yorktól 1467 kilométer távolságra van és erre a roppant távolságra az amerikai vasutak a gabonát elszállítják 70—85 krért, a tengeren pedig New-Yorkból Liverpoolig 15—20 krért. Nálunk ellenben a buza díjtétele Aradról Prágába 1 frt 86 kr., holott a távolság csak 921 kilométer. Ha a vasuti díjtételek nálunk is olyan olcsók volnának, mint Amerikában, a buza szállítása Aradról Prágába 49 krba kerülne, tehát 1 frt 37 krral lenne olcsóbb. A díjtételeknek ily mérvű leszállítása nem áll módunkban, mert hiszen a vasut felett csak az ország határáig és nem Prágáig rendelkezünk, de saját vasutainkon a díjtételeket leszállíthatjuk. Mert a buza vasuti díjtétele a mi vonalainkon szerfelett drága; csak ott olcsóbb, a hol a vízi verseny a vasutat olcsóbb díjképzésre kényszeríti. Így például Nagy-Becskerekéről Budapestre a buza díjtétele 50 kr., noha a távolság 316 kilométer, míg ellenben N.-Váradról Budapestig 66 kr., noha a távolság 246 kilométer; ha a nagyváradi, aradi stb. díjtételeket, melyeket a hajózási verseny nem befolyásol, csak abban az arányban tennék olcsóbbá, mint a milyen a nagybecskereki, az aradi díjtétel nem 67, hanem 38 kr. lenne, a nagyváradi nem 66, hanem 37 kr. lenne, vagyis kerek számban 30 krral olcsóbb.

A vasuti díjtételek leszállítása tehát az az eszköz, mely azonnal és rögtön segít, mely a mezőgazdának ugyanannyival magasabb árt biztosít, mint a mennyivel a díjtétel leszállított.

Ha meggondoljuk, hogy közepes termés mellett az a búza mennyiség, mit a gazda egy holdról eladhat, mintegy öt métermázsá, mert a termés többi része cselédjeinek és saját háztartásának szükségletére tartandó vissza, és a vasuti díjtételek csak 40 krral szállíthatnának le, ez a gazdának holdankint 2 frt több jövedelmet biztosítana, a mi a legtöbb esetben az egész adónál nagyobb összeg.

Czélsezerűbb és ajánlatosabb lenne a gazda helyzetének ezen az uton való javítása, mint a földadó leszállítása útján, mert a mai alacsony gabonaárak leginkább azt a termelőt sújtják, a ki fölös búzáat termel, mely eladásra van szánva; míg azt a kis gazdát, ki csak saját szükségletére termel, az alacsony buzaárak nem annyira érintik. És ma a gazda annál rosszabb helyzetben van, mennél távolabb esik a külföldi piactól. Ha a földadó szállíthatnák le, ez csak egyenletesen, mindenkire nézve egyaránt történhetnék, tehát az államkincstár bevételeinek

nagy hátrányára annak is leszállíthatnák adója, a ki arra kevésbé van rászorulva.

Azt mondhatná valaki, hogy az államvasutak bevételei csökkennének ezen díjleszállítások által. Nem tartom ezt az ellenvetést alaposnak; mert ha a díjleszállítások egy időre csökkentik is a bevételeket, tapasztalás szerint a nagyobb forgalom csakhamar pótolja a hiányt.

A mezőgazdaság másik ágának, az állattenyésztésnek előmozdítására meggyőződésem szerint semmi sem lenne olyan befolyással, mint öntözési csatornák építése és a rét-öntözések berendezése, mert ezen az uton lehet csak bőséges és olcsó takarmányt termelni.

Szerencsétlenségünkre a vízjogi törvény ebben a tekintetben olyan rosszul van megalkotva, hogy öntözési csatornáknak, mint magánvállalatoknak létrejöttét jóformán lehetlenné teszi. A törvénynek módosítása sem vezetne célhoz, ha az állam ilyen vállalatok létrejöttét nem segélyezendő állami hozzájárulásokkal, esetleg a főcsatornáknak megépítése által.

Még azokban az országokban is, a hol a fökeképzés sokkal nagyobb, mint Magyarországon, s a hol ennél fogva a pénztökek olcsóbbak, és könnyebben beszerezhetők, mint például Franciaországban, alig létesült öntöző csatorna, — pedig az utóbbi évszázadokban sok ilyen csatornát építettek, — melyet az állam jelentékeny pénzsegélyben ne részesített volna.

Azokat az adatokat, melyek arról szólnak, milyen mértékben növelhető a föld hozadéka öntözés által, szám szerint fel nem sorolom, mert egész a hihetlenségig mesés nagyok.

A földmívelési minister ur, kivel alkalmam volt az Aradmegyében a Marosból Paulsnál kitorkolló öntöző csatorna létesítéséről beszélgetni, a mely csatornának egyik legbuzgóbb előmozdítója felejtethetlen barátom, Boros Béni volt, kilátásba helyezte, hogy még az őszön fog enquete-t összehívni, mely az öntöző csatornák miként létesítésének kérdését lesz hivatva tárgyalni.

Tisztelt uraim! Minden bajnak orvoslására a legbiztosabb út a baj okainak elfogulatlan kutatása. A mi gabonaáraink nagy hanyatlásának és a magyar mezőgazdaságra ebből származó bajoknak kútforrása az, hogy a tengeren túli országok olcsón termelnek gabonát és azt rendkívüli olcsón képesek az európai piacokra szállítani. Ebben őket meg nem akadályozhatjuk; de oda kell nekünk is törekednünk, hogy olcsóbban termeljünk és különösen olcsóbban szállítsuk gabonánkat a világpiacra.

Az olcsó termelésnek vannak olyan tényezői, melyek hatalmunkon kívül állanak: ilyenek az olcsó szűzföld, mely csekély megművelés mellett trágya nélkül is nagy terméseket ad; de vannak olyanok is, melyeket megszerezni és biztosítani hatalmunkban áll. Ilyenek a jó gépeknek az eddiginél nagyobb mértékben való használata.

A szállítás olcsóbbá tétele pedig egészen a mi kezünkben van; ha az amerikai vas-

utak el tudják szállítani a búzáat Chikagóból New-Yorkig 80 krért métermázsánként, miért kell a mi vasutainknak ennél négy-ötször magasabb díjtételeket szedniök?

Amerikában, Indiában a holdaknak millióit rendezik be öntözésre, az angol kormány Indiában, mely pedig gyarmatja, milliókat és milliókat költ az öntözés berendezésére; miért kell nekünk habozni és késlekedni az öntözések körül, holott ezzel meg-hatványozzuk a termést.

A közlekedési eszközök mai fejlettsége mellett a legtávolabb vidékeken, az amerikai prairieken történt minden javítás visszahat a mi viszonyainkra is. Ebben a nagy versenyben az állja meg helyét, a ki életrevaló és nagy szerencsénkre éppen ebben az irányban nem kell félnünk semmi versenytől, mert olyan értelmes, olyan józan, olyan felvilágosodott népet nem találni messze földön, mint a magyar. Nyuljunk csak a kellő eszközökhöz és nagyon sok bajunkon képesek leszünk segíteni. A segítségnek legnagyobb akadályai a jelszavak, melyeket mindenki ismételi, hogy magát a gondolkodás fáradságától megkímélje. Ilyen jelszavak a német agráriusoknak jelszavai, melyeknek ott egészen más jelentősége és hordereje van.

Sietek talán már nagyon is hosszúra nyúlt beszédemet befejezni. Meg akartam legalább érinteni mindazokat a kérdéseket, melyek előreláthatólag a közel jövőben a magyar országgyűlést foglalkoztatni fogják. De nem zárhatom szavaimat, mielőtt önöknek tisztelt uraim, azt az ünnepélyes biztosítást nem adnám, hogy az országos kérdések mellett mindenkor szivemen fogom hordani és tehetségem szerint elő fogom mozdítani Arad városának érdekeit.

Tisztelt uraim! 1867 óta, mióta visszanyertük alkotmányos önrendelkezési jogunkat, abban a szerencsében részesültünk, hogy teljes békében, minden erőnket az ország erejének fejlesztésére, szellemi és anyagi gyarapodására fordíthattuk; hogy a nemzet alkotmányos jogainak leghívebb öre koronás királyunk, ki ezredéves fennállásunk ünnepelésének minden egyes mozzanatánál újabb és újabb bizonyítékát adta annak az egyetértésnek, mely közte és hű magyar nemzete között bensőbb sohasem volt: ki haladásunk minden legkisebb jelensége iránt mindenkinél éberebb figyelmet tanusított.

Nemzetünk történetének lapjai hányattatásról, külellenségek ellen folytatott háborúkról, belső viszályokról szólnak. Vajmi ritkán volt a nemzet olyan szerencsés körülmények között, mint most, midőn minden erejét szellemi és anyagi gyarapodására fordíthatja. Mi a későbbi nemzedékeknek, a történetnek felelősek vagyunk azért, hogy a szerencsés körülményeket tehetségünk szerint felhasználjuk. E feladatunknak, ezen kötelességünknek meg fogunk felelni, ha kerüljük a közjogi bonyodalmakat; szervezzük, gyarapítjuk nemzeti erőnket, mert ezen az uton és csak ezen az uton érjük el azt, a mi mindnyájunknak oly hő óhajtása, hogy hazánkra boldog és dicső jövő derüljön.

Nyilttér.*)

Van szerencsénk a tisztelt olvasó közönség tudomására hozni, miszerint a mai napon az „Arad és Vidéke“ czimű lap t. szerkeztőségéhez a következő levelet intéztük:

„Miután az Önök lapja 341. számában az aradi waggongyárra, illetve a székelyi tanoncokra vonatkozólag oly hirt közölt, mely a valósággal homlokegyenest ellenkezik, felkérjük, miszerint lapja további megküldésétől kiméljen meg benünket.

Weitzer János

waggongyári igazgatóság.

*) E rovat alatt közlöttékért nem vállal felelősséget

T. CZ.

Az építkezés alatt lévő és már legközelebb üzembe jövő

aradi villamvilágítási telep

hálózatához csatlakozni hajlandó t. cz. közönséget a u irott cég, ezennel tisztelettel értesíti, miszerint a berendezések mint pl. magán akások, (bo thelyiségek, kávéházak, vendéglők és egyéb üzlethe'yiségek villamvilágítási berendezésére vonatkozó terveze-
tek és költségvetések gyors kidolgozása érdekében

aradi képviselőnk

Szabó Albert, Atzél Péter-utca 1-ső sz. a.

üzlethe'yiségeinek közvetlen kapcsolatában

műszaki irodát nyitottunk,

a hol a villamvilágítási tervek és költségvetések kidolgozása végett kiküldött mérnö-
künk, úgy az áramfogyasztás, valamint a berendezési költségek iránt felvilágosítással
szolgál és a berendezések és a hálózatához való kapcsolás megrende hetők, ugyszintén
a vi lamvilágítási berendezésekhez szükséges csillárok, függő és asztali lámpák és bár-
mely más ke lékek dus vá asztékban készletben tartatnak és azonnal kivá aszthatók

Mint hogy a vezeték és kábel hálózat fektetési munkálatok már a egközelebbi
napokban fognak eszközö tetni, kü önösen figyelmeztetjük a t. cz. közönséget, hogy a
városi közgyű és á tal e fogadott szerződés 30. szakasza érte mében azon t. cz. áram
fogyasztók részére, — kik a világításhoz való áramszolgáltatásra nézve a megrende
lést ezen első vezeték és kábel hálózat fektetése illetőleg kiépítése előtt megteszik:
a házakba szolgáló csatlakozó vezetékek azon részét, mely az utca mentén fekvő
fővezeték től a te kek utcái vonaláig terjed, — 100 méternyi távo ságon be ül — az
a u irott cég saját költségén létesíti és tartja fenn és enné fogva, ha a megrende-
sek a szóban forgó munkák befejezése e őtt, a t. cz. közönség által megtételek, az
illetők ezáltal tetemes megtakarítást érnek el. A később jelentkezők eltekintve attól,
hogy a telep egyelőre csak a bejelentett fogyasztás arányában építetik ki — miért
a később je entkezők igényei, csakis a telep kibővítése után esznek kielégíthetők —
ezen csatlakozási munkálatokkal járó kö tségeket is fogják viselni.

Kiváló tisztelettel

1454

GANZ ÉS TÁRSA

vasöntöde és gépgyár részvénytársulat.

Üzlet áthelyezés!

Vun szerencsém a nagyérdemű közönségnek, valamint igen tisztelt
vevőimnek becses tudomására hozni, hogy 21 év óta fennálló

férfi- és gyermekruha üzletemet

Andrássy-tér 8. szám

Gebhardt-féle háiba (ezelőtt Réthy Lipót és fia helyiségébe)

helyeztem át.

Számos éveni gyakorlatom e terén valamint előnyös összekötte-
tésem a monarchia első gyárosaival azon kellemes helyzetbe juttatnak,
hogy a n. é. közönség legnagyobb mérvű kívánalmainak is megfelelhessenek
ugy jutányos árak, valamint pontos és lelkiismeretes kiszolgáltatása által.

Együttal bátorodom a n. é. közönség figyelmét dus választékú
raktáromra **ősi és téli ruhákban** felhívni.

Az eddig irántam tanusított kitüntető bizalomért leghálásabb kö-
szönetemet mondva, kérem azt az új üzletben is tölem meg nem vonni,
miért is oda fogok törekedni, e bizalmat a jövőben is kiérdemelni.

Kiváló tisztelettel:

1445

MOSKOVITZ IZIDOR,

Arad, Andrássy-tér 8. sz.

Raktáron

vannak

téli felöltők

rendkívül nagy választékban

valódi Persianer, Astrachan, Seals-
kin, Nyest és finom orosz szőrmékből,
meglepő legújabb faconokban, úgy szintén
vannak

jacketek és posztó felöltők

nagyvá asztékban.

FELÖLTŐK

bármely facon és ábra szerint mérték után
szinte megrende lhetők,

kitünő minőség és legjutányo-
sabb árakban.

1455

Probst Károly és Társai.

Zászlók

kaphatók

Atzél Péter

utóza

Méltóságos báró

Bohus István

ur házában

Maresch Gyula

üzletében

ARADON. 1436

„ARADI LOUVRE“

férfi-divat, czipő- és kalap-raktár
Aradon, Andrássy-tér 17.

A téli idény

alkalmával felhívom a n. é. közönség figyel-
mét, rendkívül

nagy raktáramra,

és jutányos bevásárlások által azon kellemes
helyetben vagyok, hogy a legjobb mi-
nőségű árukat eredeti gyári ár-
ban adhatom.

Helybeli vevőim kényelmére választás
végett házhoz küldök és vidéki megrende-
léseket pontosan szakozoltetek.

Kiváló tisztelettel

1400

Márkus Lajos.

Telefon 385!

Női czipők 2.80, 3.- 3.50, 4.-

Férfi czipők 2.80, 3.-, 3.25, 3.50, 4.-

Gyermek czipők —.60, —.80, 1.20,

1.50, 2.-

Kalapok —.80, 1.-, 1.20 1.50 2.-,

3.-, 3.50.

Ingek 1.10 1.30, 1.50, 1.80, 2.-

Gummi czipők, esernyők, keztyűk, nyak-
kendők stb. igen olcsó árban.

Uj confection-üzlet!

A nagyérd. hölgyközönség becs. figyelmébe!

Ertesítjük mély tisztelettel a nagyérdemű aradi, úgy mint a vidéki mélyen tisztelt hölgyközönséget, hogy a mai kor minden igényeinek megfelelő

női divat és confection-üzletet
egybekötve

női ruha készítési vállalattal
megnyitottuk.

Mérték szerint megrendelhető a legfinomabb, az összes női szükségletekben létező, úgy felső, valamint kimenő női ruhák a legjutányosabb árak mellett kaphatók és megrendelhetők, úgymint:

gallérok, kepek, mantillok, bundák és szörme-
árúk a

legelső párisi, bécsi és berlini
modellek szerint.

Vidéki megrendeléseket pontosan mérték
szerint eszközölünk.

A nagyérdemű hölgyközönség szives pártfogását
kérve, maradtunk kitűnő tisztelettel

Klein L. és Társa

Arad, Andrassy-tér 24. Neumann palota. 1238

Telefon 344.

T. üzletfeleinket és a n. é. közönséget
van szerencsénk értesíteni, hogy

aradi fő-ügynökségünket

a Gazdasági Bank váltóüzletének

(Andrassy-tér, 19. sz. alatt, a polgári ta-
karékpénztár új palotájában) adtuk át.

1440

Tisztelettel:

Bécsi biztosító társaság

Bécsi élet- és járadék biztosító intézet.

Bátorkodom a n. é. helybeli és vidéki
közönség szives tudomására hozni, hogy

új üzletemet

folyó hó 25-én nyitom meg

a Habereger-palotában Andrassy-tér 18. szám.

Egy csödtömeg

nagy választék női felöltőkben féláron alul.

A n. é. közönség b. pártfogását kérve

kitűnő tisztelettel:

Institóris Antal,

jelenleg Szabadságtér a vértanú
szobor mögött.

1444

10.000

méter Zászlókelmék

minden minőségben

kaphatók

Deutsch Testvérek

divatárúházában.

Szabott ár.

NEUMANN M.**férfi-, fiu- és gyermek-ruha telep**

Alapított 1845-ben.

ARAD, ANDRÁSSY-TÉR 9. SZÁM.

Alapított 1845-ben.

Szabott ár.

Telefon 238.

Raktárak:

Arad,
Temesvár,
Ujvidék,
Pancsova,
Nisch,
Sofia,
Szarajevo,
Szilisztria,
Meran.

Telefon 238.

Raktárak:

Nagyvárad,
Debreczen,
Eszék,
Zágráb,
Fiume,
Leibach,
Trieszt,
Beckerek,
Belgrád.

BUDAPEST, Múzeum-körút I.**Bécs, Mariahilferstrasse 35. Bécs, Kärntnerstrasse 31.**

Mérték utáni megrendelések pontosan eszközöltetnek.

TELEFON 238. SZ.

TELEFON 238. SZ.

Szabott ár.

Szabott ár.

1438

STERN M. A.

Arad és vidéke legnagyobb kizárólagos
női felöltők áruháza

ARAD,

Andrássy-tér 9. sz.

Telefon 238. sz.

Alapított 1875.

ARAD,

Andrássy-tér 9. sz.

Telefon 238. sz.

Alapított 1875.

DÚS VÁLASZTÉK.**Lehető jutányos áron.**